

Nota van de Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken (19 november 1973)

Source: Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam. Johannes Marten Den Uyl (1919-1987) 1927-1987. Buitenlandse zaken. Stukken betreffende de situatie in het Midden-Oosten. 1973, 1138.

Copyright: Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis / International Institute of Social History

URL: http://www.cvce.eu/obj/nota_van_de_nederlandse_minister_van_buitenlandse_zaken_19_november_1973-nl-8ff042c7-3997-40e8-9b7d-2faa4ad321b9.html

Publication date: 05/09/2012

Nota van de minister van Buitenlandse Zaken betreffende recente ontwikkelingen in het Midden-Oosten (19 november 1973)

Gezien de recente ontwikkelingen in het Midden-Oosten meent ondergetekende er goed aan te doen, vooruitlopende op de openbare behandeling van zijn begroting, aan de Kamers der Staten-Generaal een nota aan te bieden. Hij onthoudt zich daarbij van een gedetailleerde opsomming van alle gebeurtenissen, maar beperkt zich tot een korte schets van de door de Nederlandse regering genomen stappen en ingenomen standpunten naar aanleiding van deze ontwikkelingen, en door Arabische landen getroffen maatregelen. De situatie is in voortdurende ontwikkeling. Dit overzicht kan dan ook niet anders zijn dan een momentopname, welke op het ogenblik van verschijnen alweer aangevuld zal kunnen worden.

Hoewel er reeds eerder aanwijzingen waren dat mogelijkerwijs van het oliewapen gebruik gemaakt zou worden zetten de Arabische landen de aktie tot produktie- en exportbeperking met betrekking tot aardolie eerst in op 17 oktober, als resultaat van een conferentie van de olieministers van Arabische landen in Koeweit. Volgens ter beschikking staande informaties werd besloten dat de olieproduktie maandelijks met 5% ten opzichte van het niveau van september 1973 zou worden verminderd. De produktievermindering zou geen nadelige gevolgen hebben voor staten, die effectief concrete bijstand hadden verleend of zouden verlenen aan de Arabieren. De olievoorziening van deze staten zou worden gehandhaafd op het niveau van september. Daaraan werd toegevoegd dat de buitengewone behandeling voor deze staten zich ook zal uitstrekken tot staten welke belangrijke maatregelen tegen Israël nemen, teneinde dit land ertoe te dwingen de bezetting van Arabisch gebied te beëindigen.

De regeringen van verschillende Arabische landen legden in de daarop volgende dagen verklaringen af over de wijze waarop het besluit van de conferentie in Koeweit zal worden uitgevoerd. De meeste landen besloten tot een onmiddellijk ingaande vermindering van de produktie van 10% tot eind november. De Arabische landen spraken zich voorts uit voor een exportverbod naar de Verenigde Staten. Over een embargo op de export naar Nederland werd voor het eerst mededeling gedaan door de regering van Algerije aan Harer Majesteits Ambassadeur te Algiers op 21 oktober. De meeste olieproducerende Arabische landen hebben het voorbeeld van Algerije gevolgd, en hebben hun besluit om over te gaan tot boycotmaatregelen tot uitdrukking gebracht. Sommige Arabische landen zouden ook een embargo willen doorvoeren tegen bepaalde andere landen, doch gedetailleerde informatie ontbreekt hierover op dit moment. Evenmin bestaat zekerheid over de vraag welke landen geen nadelige gevolgen zullen ondervinden van de produktievermindering.

Op 4 en 5 november kwamen de Arabische minister voor de tweede maal in Koeweit bijeen. Besloten werd dat de totale produktievermindering van elk Arabisch land 25% bedraagt ten opzichte van het niveau van september, waarin inbegrepen de hoeveelheden die normaliter aan de Verenigde Staten en Nederland zouden zijn geleverd. Voorts besloten de Arabische minister dat de vermindering in december met 5% ten opzichte van de novemberproduktie zal worden voortgezet.

Op 5 november werd voorts besloten dat twee ministers van Algerije en Saoudi Arabië, naar de hoofdsteden van West-Europa zullen reizen om het Arabische standpunt betreffende de besluiten van de twee bijeenkomsten in Koeweit uiteen te zetten. Ondergetekende heeft langs diplomatieke weg doen weten dat deze ministers ook in Den Haag welkom zullen zijn.

Over de wijze waarop de besluiten tot produktie- en exportbeperking van de Arabische olielanden worden uitgevoerd kan ondergetekende momenteel geen nadere informatie verstrekken.

Slechts zij vermeld dat de Arabische ministers voorzieningen hebben getroffen, door de instelling van een speciaal comité, teneinde de toepassing van de besluiten op de voet te volgen.

Het lijkt dienstig de door de Arabische landen aangekondigde maatregelen niet alleen te zien in het licht van de politieke verlangens van deze landen, doch ook tegen de achtergrond van de economische verhoudingen. Reeds enkele jaren doet zich het verschijnsel voor van een relatieve schaarste van olie en olieprodukten als gevolg van een sterk stijgende groei van de consumptie, waaraan de olielanden hun produktie niet op

adequate wijze hebben aangepast. Vooral het laatste jaar is de relatieve schaarste sterk voelbaar. De olielanden verwierven zich hierdoor en door hun gemeenschappelijk optreden een sterke positie op de markt. Dit kwam ook in de prijszetting tot uitdrukking. Op 16 oktober kondigde een Ministeriële Commissie van zes aan de Golf gelegen OPEC-landen in Koeweit eenzijdig forse prijsverhogingen af (o.a. 70% verhoging van de zg. "posted price" welke zal doorwerken in de marktprijzen).

Door deze prijsverhogingen zal het effect van de produktie- en exportbeperking op de inkomsten van olieproducerende landen worden gecompenseerd. Bovendien zien bepaalde Arabische landen een economisch belang in het beperken van de produktie, o.m. vanwege door deze landen verwachte prijsstijgingen in de toekomst, de beperkte mogelijkheden tot besteding binnenslands van huidige inkomsten en de wens de aanwezige bodemschatten niet te snel uit te putten.

Hoewel uiteraard in het bijzonder voor Nederland grote belangen op het spel staan, is het duidelijk dat de Westeuropese landen alle in meerdere of mindere mate door de afgekondigde maatregelen zullen worden getroffen. In 1972 werd 130 miljoen ton ruwe olie aangevoerd in Rotterdam dat, zoals bekend, een centrale funktie vervult voor de Westeuropese landen zowel wat invoer en doorvoer als verwerking van aardolie betreft. Aantasting van deze funktie zal zich dan ook zonder twijfel in geheel West-Europa doen gevoelen.

De regering heeft van meet af aan in het bijzonder de EEG-partners langs diplomatieke weg zo volledig mogelijk ingelicht over de ontwikkelingen rondom het tegen Nederland gerichte embargo. Op 30 oktober heeft zij bovendien aan de lidstaten en de Commissie doen weten het op prijs te stellen als de consequenties van de produktie- en exportbeperkingen voor de gemeenschappelijke markt tussen de ministers zouden worden besproken ter gelegenheid van de Raadszitting op 5 en 6 november. Dit heeft er nog niet toe geleid dat bepaalde beslissingen van technische aard werden genomen. Wel zijn op grond van het ministeriële beraad aan het Comité van Permanente Vertegenwoordigers nadere instructies gegeven teneinde "de situatie die voortvloeit uit de schaarste aan ruwe aardolie bij voortduring aandachtig te volgen en verslag uit te brengen aan de Raad van Ministers".

Voor de regering is uitgangspunt dat de grondregels van de gemeenschappelijke markt moeten worden gehandhaafd. Dit zal ertoe moeten leiden dat een evenredige voorzieningssituatie van de lidstaten wordt gewaarborgd. Door de ministers van de EEG werd onderschreven dat de onderlinge afhankelijkheid van de economieën van de lidstaten van de Europese Gemeenschappen een uitgangspunt van het nadere communautaire beraad dient te zijn. Uiteraard zal de huidige situatie een stimulans moeten geven aan de totstandkoming van een Europees energiebeleid.

In veelvuldige contacten met vertegenwoordigers van de betrokken Arabische landen heeft de regering met nadruk gewezen op het evenwichtig karakter van haar beleid, een beleid dat evenals voorheen gebaseerd is op integrale uitvoering van resolutie 242. Daarbij is de aandacht gevestigd op het feit dat het regeringsstandpunt wel degelijk ook begrip toont voor Arabische zienswijzen en belangen. Voorts zijn deze contacten benut om de verwijten omtrent beweerde Nederlandse activiteiten te ontzenuwen.

Ook Ambassadeur Renardel de Lavalette die door de Regering in speciale zending naar de Golfstaten en Irak werd afgevaardigd, heeft in zijn contacten in die landen de achtergrond en de strekking van het Nederlandse standpunt uiteengezet. De speciale missie van oud-Minister Dr. van Roijen naar Koning Feisal van Saoedi Arabië past in dit kader. Het moet naar het inzicht van ondergetekende van het grootste belang worden geacht dat onder andere door missie's als de onderhavigen de dialoog met de Arabische landen op gang wordt gehouden en het begrip voor wederzijdse standpunten wordt verbeterd.

Begrip voor het Nederlandse standpunt zal naar de regering vertrouwt ook worden bevorderd door de verklaring inzake het Midden Oosten die door de regeringen der Negen op 6 november werd gepubliceerd. Deze verklaring kon door Nederland worden onderschreven, omdat zij in overeenstemming is met de immer door Nederland aangehangen resolutie 242.

De regering heeft na het uitbreken van de vijandelijkheden op 6 oktober bij diverse gelegenheden van haar bezorgdheid kennis gegeven en erop gewezen dat naar haar oordeel een werkelijke oplossing van het

conflict slechts zou kunnen worden gevonden indien de betrokken partijen op basis van een integrale uitvoering van resolutie 242 tot onderhandelingen zouden kunnen komen. De verklaring geeft wel, in het licht van de nieuwe situatie, op enkele punten een uitwerking en verduidelijking van de gedachten die in de resolutie zijn neergelegd.

Ondergetekende zou bij enkele punten van de verklaring van de Negen nog enige kanttekeningen willen plaatsen. Deze verklaring is een onderstreping van Veiligheidsraadresoluties 338, 339 en 340. Inmiddels heeft het punt van de terugkeer naar de bestandslijnen van 22 oktober 1973 uitwerking gevonden in de formulering van Minister Kissinger (disengagement of force).

In punt 2 van de verklaring wordt nog eens gewezen op de noodzaak van de uitvoering van resolutie 242 in al zijn onderdelen. In dit verband is van bijzonder belang dat in resolutie 242 het beginsel van vrijheid van scheepvaart in internationale waterwegen in het gebied wordt genoemd.

Het Palestijnse vraagstuk heeft, zoals ondergetekende reeds in de Tweede Kamer indiceerde tijdens het recente debat over de oliesituatie naast een humanitaire ook een politieke dimensie. Deze gedachte vindt men terug in het gedeelte van de verklaring dat betrekking heeft op de rechten van de Palestijnen. Thans, nu er een reëel perspectief bestaat op vredesoverleg zal aan de politieke aspiraties van de Palestijnen in enigerlei vorm gestalte moeten worden gegeven. Onderhandelingen zullen moeten bepalen in welke richting deze politieke oplossing dient te worden gezocht. Het zou onjuist zijn voor de Nederlandse regering om door het voorstellen van modaliteiten te prejudiciëren op een voor alle partijen aanvaardbare regeling. Wel zal moeten vaststaan dat de verwezenlijking van de rechten der Palestijnen geen afbreuk zal mogen doen aan het, eveneens door resolutie 242 gegarandeerde recht van Israël, en alle andere staten in het gebied, op veilige en erkende grenzen, vrij van bedreiging met geweld.

In de zinsnede "the need for Israel to end the territorial occupation which it has maintained since the conflict of 1967", is een formulering gevonden die geheel past in het Nederlandse standpunt zoals dat laatstelijk in de Memorie van Toelichting op de begroting 1974 en in de regeringsverklaring van 23 oktober jl. is uiteengezet. De zinsnede in de verklaring van de Negen over "the inadmissibility of the acquisition of territory by force" is rechtstreeks ontleend aan de preambule van resolutie 242.

Zoals blijkt uit het gedane aanbod tot het zenden van een troepencontingent, steunt de regering de gedachte van, en is zij verheugd over de reeds gedeeltelijk geslaagde pogingen om te komen tot de vorming van een effectieve Vredesmacht voor het Midden Oosten. Ondergetekende is van oordeel dat zulk een vredesmacht in het kader van de in resolutie 242 genoemde garanties een essentiële rol zal kunnen vervullen. Een vredesmacht, waarvan de status en met name de voorwaarden waaronder beslist zal worden over de beëindiging van haar taak, op de juiste wijze zijn vastgelegd, zal ertoe kunnen bijdragen dat partijen zich, gedurende de periode waarin van wederzijds vertrouwen en dus van intrinsiek veilige grenzen nog onvoldoende sprake is, minder genoodzaakt zullen voelen te allen tijde rekening te houden met en voorbereid te zijn op een direkt militair conflict. Militaire krachtmeting bracht noch in 1967, noch in 1973 een werkelijke oplossing voor het thans 25 jaar oude probleem; een volgende gewapende botsing zou slechts voor alle betrokken partijen nog meer menselijk leed en materiële verliezen met zich meebrengen.

Ten slotte wil ondergetekende nogmaals de nadruk leggen op de evenwichtigheid van het Nederlandse standpunt. Evenals in het verleden beoogt de regering ook thans recht te doen wedervaren aan de legitieme belangen van alle betrokken partijen. Men mag verwachten dat Europese landen die binnen de grenzen van het mogelijke een bijdrage willen leveren tot het vinden van een aanvaardbare, blijvende en rechtvaardige regeling, daarin niet door tegen hen gerichte maatregelen worden belemmerd. Een evenwichtig beleid zoals dat door de Nederlandse regering ten aanzien van de huidige conflict situatie wordt gevoerd kan slechts stand houden indien het niet te zeer op de proef wordt gesteld.